

Proticirkevné zásahy v Močenku v roku 1950

Juraj Lenický

Action taken in Mocenok against the Church in 1950. *Studia Aloisiana* 2, 2020.

The year 2020 marks the 70th anniversary of the violent clearance of Slovakia's monasteries and convents. Simultaneously, the Communist government began establishing centralized monasteries and concentration camps to intern priests, monks and nuns. This paper details the dramatic events surrounding the clearing of the nuns of the Sisters of Mercy from the St. Vincent de Paul convent in Močenok and the concentrating of priests from the Brothers of the Christian Schools (De La Salle Order) in the village. Later, in July 1950, the first concentration camp was established there for Diocesan priests and members of religious orders in Slovakia. The significance of the events that unfolded in 1950 at the Močenok parish reverberate beyond the area's local and regional history.

Keywords: Daughters of Charity, De La Salle Brothers, clearance, Močenok, concentration camp, Communism

Úvod

V roku 2020 si pripomínáme neslávne 70. výročie násilnej likvidácie mužských i ženských kláštorov na Slovensku. Kardinál Ján Chryzostom Korec, ako priamy svedok týchto udalostí, vo svojom vzácnom knižnom diele *Od barbarskej noci*, píše: „*Bola to noc, ktorá zostane navždy najtemnejšou a najbarbarskejšou nocou, a to nielen pre neslýchaný čin proti tisícim rehoľníkov, ale aj pre neslýchaný čin, ktorý sa tým spáchal proti kultúre a duchovnosti nášho národa.*“¹

Násilná likvidácia kláštorov výrazným spôsobom zasiahla aj duchovný, výchovno-vzdelávací a kultúrny život starobylej farnosti Močenok. V rámci *Akcie K 2* bol v Močenku zlikvidovaný kláštor Bratov kresťanských škôl, ktorí v obci pôsobili od roku 1928, a v rámci *Akcie R* kláštor milosrdných sestier zo Spoločnosti dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul. Následne bol v tejto farnosti

¹ KOREC, J. CH.: *Od barbarskej noci*. Bratislava: Vydavateľské družstvo Lúč, 2004, s. 11.

pred 70 rokmi zriadený prvý sústreďovací tábor pre kňazov na Slovensku. Pri príležitosti výročia spomenutých historických udalostí považujeme za užitočné si ich pripomenúť a zároveň publikovať niektoré nové poznatky z historického bádania. Ide totiž o udalosti svojím významom presahujúce lokálne či regionálne dejiny.

V historickom období, ktoré je predmetom nášho skúmania, bolo uskutočnených viacero zmien v názve obce. Počas prvej Československej republiky bol prijatý a ustálený názov Močenok. S platnosťou od 1. júla 1948 Povereníctvo vnútra Slovenskej národnej rady zmenilo názov obce na Mučeníky a v auguste 1951 bola obec premenovaná na Sládečkovce. Od 1. júla 1992 je názvom obce opätovne Močenok. Pre ľahšiu orientáciu čitateľa používame súčasný názov obce.

Likvidácia kláštora milosrdných sestier vincentiek

Spoločnosť dcér kresťanskej lásky bola založená v roku 1633 svätým Vincentom de Paul (1581 – 1660) a svätou Lujzou de Marillac (1591 – 1660). Poslaním spoločnosti je pomoc ľuďom trpiacim materiálnou i duchovnou biedou.² Od svojich počiatkov milosrdné sestry sv. Vincenta, ľudovo nazývané vincentky, opatrovali starých a chorých po domoch, neskôr v nemocniciach a v starobincoch, starali sa o siroty, ošetrovali ranených, trestancov, psychicky chorých i vyučovali chudobné deti.³

Do Močenku uviedol milosrdné sestry 8. septembra 1898 nitriansky biskup Imrich Bende,⁴ ktorý sa pri príležitosti 50. výročia svojej kňazskej vysviacky rozhodol v Močenku postaviť dievčenskú školu a kláštor. Predsavzal si povzniesť náboženský i mravný život v obci a podporiť rozvoj ľudového vzdelávania. Zároveň si stanovil podmienku, aby nové priestory slúžili výlučne náboženskému, mravnému i vlasteneckému cieľu na večné časy a aby v novozriadenej škole vyučovali práve milosrdné sestry sv. Vincenta de Paul.⁵ Vďační predstavitelia obce sa zmluvne zaviazali finančne podporovať školu a prispievať na potreby školy i kláštora.⁶ Sestry po svojom príchode do Močenku zriadili v budove svojho kláštora, okrem dievčenskej školy, aj detskú opatrovňu pre deti od troch do šiestich rokov. Po založení meštianskej školy v roku 1937 tvorili zároveň súčasť jej pedagogického zboru. V oblasti mimoškolskej činnosti pripravovali dievčatá na prijatie sviatostí, predovšetkým prvého svätého prijímania a bir-

2 ARCHÍV ženských a mužských reholí (ďalej len ŽaMR). f. DKL. Spoločnosť dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul.

3 JUDÁK, V. – DANKOVÁ, S.: *Exodus: Oslavujeme Ťa, Bože*. Nitra: Kňazský seminár, 1996, s. 9 – 13.

4 Schematizmus cleri diocesis nitriensis pro anno a christo nato MDCCCXCIX. Nitra 1899.

5 DIECÉZNY ARCHÍV NITRA (ďalej DAN) – dolný archív. Oddelenie farností sign. 72/III., rok 1908.

6 ARCHÍV ŽaMR. f. Spoločnosť dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul.

movania, viedli mariánsku družinu, v rámci ktorej za 50 rokov existencie 1236 dievčat viedlo príkladný mariánsky život.⁷ Sestry pre svoje zverenkyne a širokú verejnosť organizovali mariánske akadémie, divadelné predstavenia, finančné zbierky, charitatívnu i ošetrovateľskú činnosť. Z hospodárskej činnosti kláštora sa vždy niečo našlo pre chudobných, pocestných, viacdetné rodiny či siroty.⁸

Ludovodemokratický režim, nastolený na Slovensku v roku 1945, prostredníctvom nariadenia Slovenskej národnej rady zo 16. mája 1945, poštátnil všetky školy.⁹ Poštátnenie sa dotklo aj Rímskokatolíckej dievčenskej ľudovej školy v Močenku, ktorá bola premenovaná na Štátnu ľudovú školu dievčenskú. Milosrdnú sestru Matildu Trubenovú štátna moc pozbavila funkcie riaditeľky školy.¹⁰ Poverenie pre školstvo a osvetu neakceptovalo ani petíciu Miestneho národného výboru v Močenku zo dňa 3. septembra 1945. V nej predstavitelia obce s uznaním konštatujú, že vo výchove detí v Močenku nie je potrebné prijímať žiadne zmeny, pretože je v dobrých rukách a milosrdné sestry požívajú bezhraničnú dôveru pracujúceho ľudu. V petícii bolo použité vyjadrenie: „rezolútne a dôrazne žiadame“ ponechanie sestier na škole odvolávajú sa aj na ich významnú charitatívnu činnosť v obci.¹¹ I keď niekoľkým milosrdným sestrám bolo umožnené ešte do konca školského roka 1949/1950 na škole vyučovať pod vedením civilného riaditeľa, 30. júna 1950 boli aj tieto sestry štátnymi dekrétmi prepustené zo školských služieb. Pedagogická činnosť milosrdných sestier v Močenku sa násilne skončila viac ako po päťdesiatich rokoch.¹²

Vedenie Komunistickej strany Československa, v snahe ovládnuť všetky zložky spoločenského života, videlo v Cirkvi i rehoľných spoločenstvách triedneho nepriateľa a zaumienilo si zbaviť veriaci ľud vplyvu mužských i ženských rehoľí.¹³ Celoštátna násilná likvidácia ženských kláštorov – nazývaná Akcia R – neobišla 29. augusta 1950 ani Kláštor sestier vincentiek v Močenku. Už 25. augusta 1950 sa uskutočnilo zasadnutie Krajskej cirkevnej päťky, na ktorom boli prijaté pokyny Slovenského úradu pre veci cirkevné a schválené uznesenie o podrobnom priebehu Akcie R v Nitrianskom kraji. Cirkevná päťka sa uzniesla zrealizovať likvidáciu ženských kláštorov v kraji z bezpečnostných dôvodov za jeden deň, a nie za odporúčané tri dni. Len deň pred termínom akcie – 28. augusta 1950 o 15.00 h – prebiehala inštruktážna porada všetkých prednostov okresných národných výborov i zmocnencov určených pre jednotlivé kláštory. Ráno, v deň konania Akcie R, navštívila každý kláštor komisia v zložení: zmocnenec, zástupca okresného národného výboru a jeden člen Zboru národnej bezpečnosti.¹⁴ Zmocnenec pri rokovaní s predstavenou kláštora mal za úlohu

7 Tamtiež.

8 Zbierka autora: Zvukový záznam rozhovoru s p. Máriou Mesárošovou, ktorá v kláštore sestier pracovala.

9 JUDÁK, V.: *Kristova Cirkev na ceste*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998, s. 264.

10 Kronika dievčenskej školy 1944/60. Školský rok 1946/1947.

11 ARCHÍV, ŽaMR. f. DKL. Spoločnosť dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul.

12 Kronika dievčenskej školy 1944/60. Školský rok 1949/1950.

13 DUBOVSKÝ, J. M.: *Akcia rehoľníčky*. Martin: Vydavateľstvo Matice Slovenskej, 2001, s. 7.

14 ŠTÁTNY ARCHÍV NITRA (ďalej ŠAN), f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Správa o prevedení Akcie R v Nitrianskom kraji spísaná dňa 30.08.1950, 1950/460/390, škatuľa č. 1115.

docieľiť dobrovoľné vystaňovanie z kláštora v určenom termíne. Sestrám oznámili, že po vystaňovaní budú naďalej pod správou rehole a v novom kláštore budú úplne voľné. Vyprázdnený kláštor zostáva naďalej rehoľným majetkom, iba na určitý čas bude slúžiť na iné potreby. Ak by rehoľníčky kládli odpor, je potrebné ich upozorniť na neblahé následky pre celú rehoľu. V tom prípade sa malo vystaňovanie uskutočniť až vo večerných hodinách bezpečnostnými orgánmi. Úlohou členov komisie bolo taktiež taktne zistiť, či by sa niektoré rehoľníčky nechceli venovať civilnému povolaniu.¹⁵

Danými inštrukciami sa riadila aj komisia určená na likvidáciu Kláštora milosrdných sestier vincentiek v Močenku. Ako uvádza vo svojich spomienkach milosrdná sestra Euzébia, po návrate sestier z rannej svätej omše sa na vrátnici kláštora ohlásili traja páni. Predstavenej kláštora oznámili, že disponujú poverením od biskupa a rehoľných predstavených z Ladiec, v ktorom im nariaďujú opustiť budovu kláštora. Zároveň im prikázali zbaliť si základné veci a odchod z kláštora stanovili na 16.00 h. V prípade, ak sestry výzvu neuposlúchnu, budú odvezené v noci v civilnom oblečení. Miesto, kam ich prevezú, prezradiť nechceli. Zúfalé sestry sa pokúsili telefonicky kontaktovať farský úrad, biskupský úrad i svojich predstavených v Ladcoch. Bolo to však bezvýsledné, lebo telefón v kláštore bol už odpojený. Keď sestry argumentovali, že ide o podvrh, začali byť k nim drzí. Cez okno zbadali, že kláštor obkľúčilo 60 ozbrojených mužov. Prišli po 6 sestier. V kláštore sa v tom čase nachádzalo aj viac žien z obce, ktoré pomáhali sestrám pri praní bielizne pre kňazov, internovaných v Biskupskom kaštieli v Močenku. Ženy pribehli a navrhli ohlásiť ľudí z obce, ktorí by zastavili násilný odchod sestier z kláštora. Milosrdné sestry však návrh odmietli, poukazujúc nato, že to vzniknutú situáciu nezvráti a ľuďom to len ublíži. Predsa sa len jednej zo žien cez kláštorový múr podarilo oznámiť ľuďom, že prišli vziať sestričky. Zvesť sa priam rozletela po obci, začal zvonit zvon vo veži farského kostola a ľudia, ktorí boli na poli, pribehli ku kláštoru s vidlami, kosami i motykami. Všetci boli odhodlaní brániť svoje rehoľníčky. Popoludní prosili milosrdné sestry zmocnenca, aby dal zavolať kňaza z fary, ktorý by odniesol z kláštornej kaplnky Najsvätejšiu oltárnu sviatosť. Zmocnenec nechcel vydať povolenie, no sestry naliehali a vyjadrili sa, že kláštor neopustia, kým nepríde kňaz. Priviedli ho o 14.00 h. V rámci krátkej pobožnosti požehnal sestry lúčiace sa so slzami s milovanou kaplnkou. Zaspievali pieseň *Mária ochrana* a približne o 16.00 h vyšli z kláštora, každá s kufrom i batohom perín. Sestry Agnesu, Euzébiu, Janku a Anzelmu posadili do nákladného auta nazývaného „Kanadák“, v ktorom sa zvyčajne prevážal dobytok. Sestru predstavenú Remígiu Il'ku Šorecovú a starú sestru Alfonzu vzali do sanitky. Priestor pred kláštorom sa ozýval plačom a nárekom celej dediny. Keď šofér naštartoval auto, ženy i chlapi sa postavili do cesty a volali: „Sestričky nám vezmete len cez naše mŕtvolky!“ No milicionári ľudí vytlačili z brány a auto s veľkým plačom Močenčanov opustilo dvor kláštora. Niekoľkí mládenci na koňoch odprevadili sestry až za druhú dedinu.

15 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor: Dodatok k pokynom predsedom ONV, okresným cirkevným tajomníkom a zmocnencom vo vyprázdňovacích a sústredovacích kláštoroch, 1950/460.

Milosrdné sestry viezli poľnými cestami, v aute bolo plno prachu a sestry nedokázali identifikovať cestu. Večer o 20.00 h prišli do Beluškých Slatín, kde už boli sústredení rehoľní bratia a rehoľné sestry z iných rehoľí. Vedúci dozorca ich pri príchode privítal týmito slovami: „My máme ľudí tak vycvičených, že keby sme im povedali, aby vám uviazali na krk vrece piesku a hodili vás do vody, urobia to. Podľa toho sa správajte.“¹⁶

Dramatický priebeh násilného odsunu milosrdných sestier z močenského kláštora potvrdzuje aj zmocnenec vo svojom hlásení: „*Keď sa sestry balili, začali sa schádzať ženy a potom deti. Ženy naliehali, aby im nebrali sestričky, pretože dobre učili ich deti a odšívavili ich. Potom prichádzali chlapi a keď prišli autá, sestry nasadli. No keď chceli autá odísť, všetky ženy sa postavili do brány, že sestričky nepustia. Príslušníci národnej bezpečnosti ich požiadali, aby uvoľnili cestu, ale ženy ich neposlúchli. Neposlúchli ani zmocnenca. Napokon ten vydal rozkaz, aby autá išli za ním a on išiel prvý. Vysotil ženy z cesty a povedal, že kto zostane pod autom, bude zato nieš sám zodpovednosť. Potom autá odišli a bránu zavreli. Odsun bol zrealizovaný o 15.00 h. Inventár bol spísaný a kľúče odovzdané na okresný národný výbor.*“¹⁷ Po odchode milosrdných sestier z kláštora začala komisia, v zložení: predseda okresného národného výboru, cirkevný tajomník, člen SNB, riaditeľ školy a zapisovateľka, spisovať kláštorný inventár. Živý inventár, ktorý tvoril hospodárstvo kláštora, bol okresným cirkevným tajomníkom odovzdaný do sústreďovacieho kláštora pre kňazov v Močenku. Tvorilo ho: 12 kusov malých a 13 kusov stredných kurčiat, 14 kusov sliepok, jeden moriak, jeden kohút a jedna kačica.¹⁸

V obci aj po násilnom zrušení kláštora pretrvávala napätá situácia. Ľudia vyčítali komunistom, že im vzali školských bratov i rehoľné sestry, s ktorými boli veľmi spokojní a veľmi dobre vyučovali ich deti na školách. Veriaci sa nedokázali zmieriť ani s odstránením krížov zo škôl.¹⁹

Potom, čo sa Močenčania dozvedeli, kam milosrdné sestry odviezli, každú sobotu i v nedeľu ich navštevovali v Beluškých Slatinách. Denne ich navštívilo okolo dvadsať ľudí. Nedali sa odradiť ani nariadením, na základe ktorého bola vedená evidencia návštev v domovej knihe.²⁰ Viaceré bývalé žiačky ostali so sestrami učiteľkami v kontakte dlhé roky prostredníctvom korešpondencie, návštev, často až do ich smrti. Sestry ich povzbudzovali, usmerňovali a tešili sa zo založenia ich rodín či z príchodu detí i vnúčat.²¹ Niektoré milosrdné sestry, ktoré vyučovali na dievčenskej ľudovej či meštianskej škole v Močenku, boli

16 ARCHÍV ŽaMR. f. DKL. Spoločnosť dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul. Spomienky milosrdnej sestry Euzébie Mojžišovej.

17 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Hlásenie spísané 31.9.1950, 1950/460.

18 Tamtiež.

19 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Situačná správa cirkevného tajomníka od 15.9.1950 do 1.10.1950, 1950/460.

20 ARCHÍV ŽaMR. f. DKL. Spoločnosť dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul. Spomienky rehoľnej sestry Euzébie Mojžišovej.

21 Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru s p. Máriou Fúskovou.

v neskoršom období sústredené v Charitnom domove v Močenku, ktorý bol zriadený v roku 1952.

Násilné skončenie činnosti školských bratov a zriadenie centralizačného kláštora

Bratov kresťanských škôl (školských bratov) založil vo Francúzsku sv. Ján de La Salle v roku 1680.²² Hlavným poslaním rehoľných bratov je výchovná i vzdelávacia činnosť detí a mládeže podľa lasaliánskeho pedagogického systému.²³ Prví školskí bratia prišli na územie dnešného Slovenska v roku 1899 do obce Urmín pri Nitre (dnešné Mojmirovce) a v roku 1901 bola zriadená ďalšia rehoľná komunita v Bojnej pri Topolčanoch. V druhej polovici roka 1928 nitriansky biskup Karol Kmeťko odovzdal školským bratom svoje vyprázdnené letné biskupské sídlo v močenskom kaštieli.²⁴ Do Močenku premiestnili bratia svoj noviciát z Bojnej a bol určený pre celú československú provinciu. Kmeťkovým práním bolo, aby školskí bratia prevzali vyučovanie na miestnej rímskokatolíckej chlapčenskej ľudovej škole. Pranie sa naplnilo už v školskom roku 1929/1930²⁵ a po zriadení meštianskej školy v obci vyučovali aj na tejto škole. Okrem školského vyučovania vyvíjali rozsiahlu mimoškolskú činnosť, v rámci ktorej pripravovali žiakov na prijatie sviatostí, organizovali rozličné slávnosti a akadémie, divadelnú, kultúrnu, krúžkovú, športovú i prednáškovú činnosť. Mládež viedli v katolíckom spolku Orol, miništrantskej organizácii Legio Angelica, v Detinstve Ježišovom. Bratia propagovali medzi obyvateľstvom katolícke a iné odborné časopisy, viedli obecnú knižnicu, organizovali duchovné cvičenia, besedy pre dospelých a založili na pomoc nezamestnaným i sociálne odkázaným Slovenské kresťansko-sociálne odborové združenie. Školský brat Andrej Pitoniak sa stal prvým kronikárom obce.²⁶ Už v období svojho pôsobenia v Močenku mali k dispozícii premietací prístroj a tlačiarenský stroj. Za dvadsaťdva rokov prešlo formáciou noviciátu školských bratov v Močenku okolo 90 mladíkov z celého Československa a výchovou v chlapčenskej i meštianskej škole približne tritisíc močenských žiakov. Bratia sa veľmi dobre uplatnili k spokojnosti rodičov žiakov, školských úradov, predstaviteľov obce i močenského opáta-farára Júliusa Ludvigha. Vyhlásenie Miestneho národného výboru v Močenku zo dňa 20. júna 1945, adresované školskému inšpektorátu v Galante uvádza, že pokým budú na školách ponechaní školskí bratia a rehoľné

22 KATOLÍCKE SLOVENSKO 833 – 1933. Trnava, Spolok svätého Vojtecha, 1933, s. 200.

23 RYBICKÍ.: *Pedagogický systém Jána Krstiteľa de la Salle, patróna učiteľov*. Bratislava, 2013, s. 5.

24 MIKO, Š. T.: *Dejiny školských bratov na Slovensku 1899 - 1990*. Bratislava, 1999, s. 24.

25 ŠAN, f. ONV Nitra, odbor školstva. RKLŠS, rok 1929/1930.

26 PITONIAK, A.: *Spomienky školského brata Andreja Pitoniaka*. In: Archív školských bratov Bratislava-Rača.

sestry, majú školy úplnú dôveru pracujúceho ľudu. Predstavitelia obce v ňom poukazujú na hroziacu vzburu pracujúceho ľudu a na odhodlanosť neposielat' svoje deti do školy, ak budú rehoľníci zo škôl odstránení.²⁷

Močenok bol jedinou obcou okresu, ktorá dokázala ešte ustáť tlak komunistickej propagandy, ktorý v iných obciach už prevažoval.²⁸ Aj z uvedeného dôvodu bola činnosť kláštora školských bratov trŕňom v oku predstaviteľom komunistického režimu a niekoľko rokov pred jeho likvidáciou bola dôkladne monitorovaná. Slúžila nato sieť dôverníkov, informácie ktorých vyhodnocoval Okresný národný výbor v Šali. Napríklad v hlásení okresného úradu zo dňa 5. septembra 1949 je zaznamenaný príchod študentov zo Spišskej Kapituly.²⁹ Samotnej likvidácii kláštora predchádzala prehliadka, ktorú 3. mája 1950 o 11.00 h vykonal okresný inšpektor civilnej ochrany, predseda MNV v Močenku a veliteľ hasičského zboru v obci. I keď realizátori označili ako dôvod prehliadky kontrolu protipožiarnych opatrení, riaditeľovi školských bratov bola táto návšteva podozrivá. Správne vytušil, že sa blíži zásah proti rehoľnej komunite.³⁰ Ved' len pred dvadsiatimi dňami – v noci z 13. na 14. apríla 1950 – boli v rámci Akcie K zlikvidované kláštorné komunity františkánov, saleziánov, jezuitov, tešiteľov, redemptoristov a baziliánov. Riaditeľ Jaroslav Ján Rybanský, očakávajúc zásah štátnej moci, rozpustil dvanásť mladých bratov novicov a scholastikov domov, aby ich ochránil pred internáciou.³¹

Komunistický režim si predsavzal zlikvidovať zvyšok mužských rehoľí na Slovensku v rámci Akcie K 2. Táto akcia, ktorá sa uskutočnila – v noci z 3. na 4. mája 1950 – sa týkala kongregácií a rehoľí piaristov, verbistov, lazaristov, kapucínov a školských bratov. Prebiehala presne podľa schváleného a zrealizovaného scenára pre Akciu K.³² Aj do močenského kaštieľa, ktorý bol kláštrom školských bratov, prenikli v noci cez železné oplotenie areálu ozbrojení členovia Zboru národnej bezpečnosti, príslušníci ŠtB a milicionári. Násilím vylámali pozamykané domové dvere a vošli do kaštieľa. Zobudili všetkých rehoľníkov a spolu s provinciálom rehole Arnoštom Bisom³³ ich sústredili o polnoci do hovorne. Tam všetci čakali na pokyn politického zmocnenca, ktorý ich presviedčal o nutnosti zásahu.³⁴ Nakoľko boli mladí bratia akoby riadením Božej prozreteľnosti rozpustení domov, prepádové komando našlo v kaštieli len 15 školských bratov. Dvaja bratia sa ešte nachádzali v nemocničnom ošetrovaní.³⁵ V noci boli do kaštieľa privezení traja školskí bratia z komunity v Mojmírovciach a v uzatvorenom autobuse osemnásť bratov z Bojnej. Mohli si so sebou

27 ARCHÍV ŽaMR. f. DKL: List Povereníctvu SNR pre školstvo a osvetu, rok 1945.

28 ŠAN, f. KNV Nitra cirkevný odbor, 1949/460.

29 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor: Mesačné hlásenie, 1949/460.

30 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Situačné hlásenie z centralizačného kláštora v Mučeníkoch. rok 1950, 1950/460.

31 Tamtiež.

32 DUBOVSKÝ, J. M.: Akcia kláštory. Martin. Vydavateľstvo Matice Slovenskej, 1998, s. 134.

33 MIKO, Š. T.: *Dejiny školských bratov na Slovensku 1899 – 1950*, s. 12.

34 MRÁZIK, V.: *Spomienky školského brata Vendelína Mrázika*. In: Archív školských bratov Bratislava-Rača.

35 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Situačné hlásenie z centralizačného kláštora v Mučeníkoch, 1950/460.

vziať len najnutnejšie veci, ktoré boli podrobené prísnej prehliadke. Nikto z nich netušil, kam ich prevážajú.³⁶ Kaštieľ v Močenku sa stal centralizačným kláštorom pre reholu školských bratov.³⁷ Internovaní rehoľníci si vypočuli z úst zmocnenca, že sú protištátnym živlom, schovávajú zbrane a musia sa prispôbiť súčasnej politike štátu. Boli vyzvaní vystúpiť z rehole.³⁸ Nakoľko sa zásah proti reholnej komunite školských bratov konal uprostred noci, v obci nebolo pozorovať žiadne zhukovanie obyvateľstva. Vtedajší mocipáni celú situáciu odôvodnili občanom faktom, že bratov v obci ponechali, ba boli sem privezení aj ďalší bratia. Keď obyvatelia obce videli v parku kaštieľa rehoľníkov, prechádzajúcich sa počas rannej prechádzky, celková atmosféra v obci zostala na istý čas pokojná.³⁹ Po niekoľkých mesiacoch sa však zo situačnej správy referenta ONV v Šali dozvedáme, že v Močenku je dosť napätá atmosféra a ľudia sú nespokojní s odsunom školských bratov i rehoľných sestier, s ktorými boli veľmi spokojní.⁴⁰ Aj atmosféra za múrmi kaštieľa bola skleslá a stiesnená. Vedomie neistej budúcnosti najťažšie prežívali: brat provinciál a predstavení jednotlivých komunit.⁴¹

Denný program pre internovaných určoval štátny zmocnenec kláštora. Program začínal o 6.00 h ráno vykonávaním osobnej hygieny, o 6.30 h nasledovala ranná svätá omša a po nej polhodinová ranná prechádzka. Po raňajkách museli nastúpiť na dvor alebo chodbu na hlásenie stavu. Od 8.15 h do 8.30 h bola osvetová štvrťhodinka vedená politickým vedúcim. Po jej skončení vykonávali rehoľníci až do obeda určené pracovné úlohy. Po obede sa pokračovalo v manuálnych prácach do večere. Súčasťou programu bývali aj politické školenia pre rehoľníkov.⁴² Internovaní bratia vykonávali prácu na rôznych úsekoch, v zeleninovej záhrade, pri ošetrovaní ovocných stromov, v kuchyni, v hydinárni a pri ošipovaných.⁴³ Do dňa prevzatia kláštora štátnym zmocnencom sa v ňom nachádzal tento živý inventár: 3 prasnice, 4 prasce do 100 kg živej váhy a 8 odstavciat, 40 starých sliepok, 3 kohúti, 40 kurčiat, 2 kačice, 2 káčery, 8 malých kačičiek, 46 rodín včiel.⁴⁴

Bratia sa i v tejto ťažkej situácii mohli zúčastňovať každý deň svätej omše, v nedeľu aj s kázňou a vykonávať pobožnosti. Štátny zmocnenec kláštora dohliadal, aby bol dodržiavaný denný program a aby nikto z kláštora neutiekol.

36 Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru autora s bývalým školským bratom p. Júliusom Vörösom. Nitra 14.9.2017.

37 DUBOVSKÝ, J. M.: Akcia kláštory, s. 228.

38 Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru autora s bývalým školským bratom p. Júliusom Vörösom. Nitra 14.9.2017.

39 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor: Situačné hlásenie z centralizačného kláštora v *Mučeníkoch*, rok 1950, 1950/460.

40 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor: Odoslanie situačnej správy od 15.9. do 1.10.1950, rok 1950, 1950/460.

41 Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru autora s bývalým školským bratom p. Júliusom Vörösom. Nitra 14.9.2017.

42 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Organizačný poriadok pre centralizačné kláštory, 1950/460.

43 Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru autora s bývalým školským bratom p. Júliusom Vörösom. Nitra 14.9.2017.

44 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Situačné hlásenie z centralizačného kláštora v *Mučeníkoch* zo 7. mája 1950, rok 1950, 1950/460.

Okrem neho dohliadali na rehoľníkov príslušníci Zboru národnej bezpečnosti (ZNB) a zo začiatku približne tridsať milicionárov. Tí, keď sa bratia modlili v kaplnke pri otvorených oknách, zvykli pod oknami pochodovať a spievať sovietsku pieseň – *Generál Čapájev, Za matičku Rusiu, aj za Stalina*.⁴⁵

Pre rehoľníkov bol akýkoľvek styk s vonkajším svetom úplne zakázaný. Nikto z nich nesmel opustiť kláštor, nemohol prijať žiadnu návštevu a ani sa rozprávať s cudzou osobou. Zakázaný bol aj písomný styk.⁴⁶ Ak bolo potrebné navštíviť lekára, mohlo sa tak uskutočniť iba v sprievode príslušníka ZNB. Po určitom čase boli návštevy povolené, ale iba v obmedzenom režime a výlučne v prítomnosti príslušníka ZNB. Jeden z príslušníkov mal vždy pracovisko na vrátnici.⁴⁷ Ak sa rehoľník dopustil porušenia rehoľného poriadku, bol vedením kláštora potrestaný. Najmiernejšími trestami bol individuálny dohovor a dohovor v prítomnosti všetkých. Ako ďalšie tresty sa uvádzajú – obmedzenie výhod (návšteva bufetu), pôst o chlebe a vode, tvrdé lôžko, samoväzba alebo premiestnenie do disciplinárne kláštora.⁴⁸

3. mája 1950 nastúpil do kláštora v Močenku nový zmocnenec Ján Fábry, narodený vo Vrábľoch.⁴⁹ Až do 9. mája 1950 bolo v kaštieli sústredených 38 školských bratov. V tento deň bol z kláštora školských bratov eskortovaný scholastik Anton Urvinítka a 13. mája 1950 musel byť brat Vojtech Marcin hospitalizovaný v nemocnici v Nitre, lebo sa mu výrazne zhoršil zdravotný stav. V kaštieli ostalo 36 bratov.⁵⁰ Na dosiahnutie lepších výsledkov politických školení rehoľníkov bolo nariadené obmedzenie vplyvu starších bratov na mladších. Starších odviezli do Beluškých Slatín. Boli medzi nimi: provinciál Arnošt Bis, Albert Horák, Vavrinec, Štefan Oravec, Blažej a Belo Singer. Spolu s nimi premiestnili aj dvoch bratov chorých na TBC.⁵¹ Dňa 3. júna 1950 ostalo v kaštieli len 28 rehoľníkov.

V hlásení pre Slovenský úrad pre veci cirkevné (ďalej len SLOVÚC) zmocnenec informuje, že nálada a pracovná morálka je uspokojivá. Niektorí rehoľníci si, vraj, podali žiadosť o vystúpenie z rehole a zapojenie sa do výroby. Vraj sa všetci snažia dosiahnuť čo najvyššie výkony, pretože im vysvetlili na školení socialistickú súťaž. Tí, ktorí opatrujú hydinu, si vytyčili záväzok, že do 15. júla vyliahnu v umelej liahni 250 kurčiat. Stolárske oddelenie sa zaviazalo, že zhotoví do tohto dátumu kurníky pre 500 kusov hydiny. Skupina zadelená na poľnohospodárske práce v záhrade sa zaviazala v nedeľu vypracovať plán s najväčšou pracovnou normou, ktorým sa bude riadiť. Ťažko však posúdiť tento fakt, pretože zmocnenec je veľmi horlivý a hneď by chcel vidieť výsledky

45 Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru autora s bývalým školským bratom p. Júliusom Vörösom. Nitra 14.9.2017.

46 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Organizačný poriadok pre centralizačné kláštory, rok 1950, 1950/460.

47 Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru autora s bývalým školským bratom p. Júliusom Vörösom. Nitra 14.9.2017.

48 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Organizačný poriadok pre centralizačné kláštory, rok 1950, 1950/460.

49 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Cirkevná politika. Dotazník. 460/1139.

50 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Situačné hlásenie z centralizačného kláštora v Mučeníkoch z 27. mája 1950, rok 1950, 1950/460.

51 MIKO, Š. T.: *Dejiny školských bratov na Slovensku 1899 – 1950*, s. 13

svojej prevýchovnej práce. 22. mája 1950 školskí bratia, sústredení v Močenku, písomne protestovali na Jednotnom národnom výbore v Nitre proti ich údelu. Dožadovali sa pokračovať v učiteľskom úrade, alebo žiadali o zadelenie do iného druhu zamestnania. Z Nitry postúpili protest na SLOVÚC. Prednosta Göllner im však odpovedal, že budú zamestnaní v kláštore pri výrobe, ktorá sa tam zavádza.⁵²

Nakoľko sa postupne miesta v kaštieli v Močenku uvoľňovali, SLOVÚC sa rozhodol kláštor školských bratov vyprázdniť a rehoľníkov pomocou ozbrojenej milície previesť v noci do Hronského Beňadika. Mladší školskí bratia a učitelia boli po čase z Hronského Beňadika poslaní na stavbu Priehrady mládeže Púchov-Nosice, ostatní na školenie do Malaciek, odtiaľ do Báču, potom naspäť do Beňadika a odtiaľ do Čiech na ťažké nútené práce.⁵³ V Močenku boli ponechaní len štyria školskí bratia, aby zabezpečovali ďalší chod kláštora.⁵⁴

Zriadenie prvého sústredovacieho tábora pre kňazov na Slovensku

Po odsune školských bratov zriadil v priestoroch kláštora Slovenský úrad pre veci cirkevné v júli 1950 prvý sústredovací tábor pre diecéznych i rehoľných kňazov na Slovensku. Oficiálny názov tábora bol: „*Zariadenie pre izoláciu reakčných rímskokatolíckych duchovných.*“⁵⁵ V ňom boli nespravodlivo väznení a izolovaní od svojich veriacich vyše stopäťdesiat významní kňazi z celého Slovenska – spišský svätiaci biskup Mons. Štefan Barnáš, predstavení seminárov, kňazi z biskupských úradov, budúci biskupi – Mons. Ján Pásztor, Mons. Jozef Feranec a ďalší vplyvní kňazi z pastorácie, ktorí sa „previnili“ proti ľudovodemokratickému zriadeniu. Jeden z nich, seredský dekan František Bernadič opisuje svoje zatknutie nasledovne: „*V utorok 1. augusta 1950 po sv. omši ráno okolo 9.00 h prišla návšteva: fešný mladý pán so smelým vstupovaním sa pýtal na moje meno. Kaplán, ktorý mu otváral dvere, ho uviedol ku mne. Legitimoval sa ako príslušník štátnej bezpečnosti. Oznamoval mi, aby som si zbalil najnutnejšie veci na štyri týždne, pretože idem na školenie do Močenku (vtedy Mučeníkov). Na moju otázku, na aký dlhý čas, mi odpovedal, dokiaľ nepochopím marxizmus-leninizmus. Mojej žiadosti – chvíľu samoty – aby ma pred cestou pán kaplán vyspovedal, nevyhovel. Vraj v Močenku bude kňazov dost.*“⁵⁶ „Školenie“ dekana Bernadiča v Močenku trvalo, až na krátku prestávku, do augusta 1952.⁵⁷

52 DUBOVSKÝ, J. M.: Akcia kláštory, s. 228 - 229.

53 MIKO, Š. T.: Dejiny školských bratov na Slovensku 1899 – 1950, s. 13.

54 DUBOVSKÝ, J. M.: Akcia kláštory, s. 229.

55 Tamtiež, s. 229.

56 BERNADIČ, F.: *Rozpomienky kňaza*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2000, s. 209 – 210.

57 Tamtiež, s. 216.

Sústredení kňazi mali v tábore pod vplyvom psychického tlaku, neistoty, prednášok a kádrových pohovorov, zmeniť pohľad na komunistický režim, jeho ideológiu a stať sa uvedomelými vlasteneckými kňazmi. Prednášané témy mali za úlohu útočiť na Vatikán či domácich biskupov a v očiach kňazov ich vykresliť ako nepriateľov, ktorí konajú proti ľudu či túžia iba po ich majetkoch. Prednášajúci poukazovali na výdobytky nového režimu a na všetko, čo sa v živote človeka ľudovodemokratickej republiky zmenilo k lepšiemu.⁵⁸ Ako príklad uvádzame tri témy prednášok, ktoré sa konali 25. a 27. septembra 1950. Osvetový referent súdruh Meliš z Komárna štyri hodiny prednášal na tému *Ľudová demokracia*. Prednáška sa začala ráno o 9.00 h. Zúčastnili sa jej všetci prítomní kňazi okrem tých, ktorí pracovali v kuchyni. Prednášajúci načrtoval históriu vzniku ľudovej demokracie, oboznámil ich s hospodárskou formou ľudovej demokracie, s programom odstránenia vykorisťovania človeka človekom, s pojmom triedneho boja i socializácie poľnohospodárstva. Po prednáške sa rozprúdila diskusia o súkromnom vlastníctve a triednom boji. V správe z prednášky pripravenej pre SLOVÚC sa uvádza, že sústredení duchovní sa stavali proti triednemu boju, nakoľko je podložený nenávisťou, ktorá je neprijateľná pre katolícku mravouku. Na *Dejiny robotníckej triedy na Slovensku a v Čechách* poukázal vo svojej prednáške osvetový referent súdruh Kvietok z Komárna a témou ďalšej prednášky bolo – *100 rokov socialistického hnutia*. Túto si museli prednášať sústredení kňazi sami – a to Jozef Špirko a Ignác Chladný. Text prednášky však dostali vopred vypracovaný od správy sústredovacieho tábora. Obsahovala objasnenie vývoja celej ľudskej spoločnosti po sociálnej stránke, s akcentom na prechod od kapitalizmu ku socializmu, na základe marxisticko-leninskej ideológie.⁵⁹ Preškoľovacia činnosť sa uskutočňovala nielen prednáškami, ale aj premietaním filmov v blízkej kinosále chlapčenskej školy, či čítaním literatúry.⁶⁰

Objekt kláštora bol prísne strážený príslušníkmi štátnej bezpečnosti a milicionármi. Denný poriadok v tábore sa v mnohom nelíšil od domáceho poriadku pre centralizačné kláštory. Kňazi vstávali už na svitaní, aby pred nástupom na pridelené práce odslúžili v kaplnke i jej sakristii sväté omše a pomodlili sa breviár.⁶¹ Sväté omše v pracovných odevoch so štólou celeburovalo každé ráno vyše 150 prítomných kňazov. V každodennom slávení takého vysokého počtu svätých omší má močenská farnosť prvenstvo.⁶² Po raňajkách prečítal hlavný skupinár, poverený zmocnencom tábora, zadelenie do prác. Niektorí išli stavať kurín, druhí kopať a polievať záhradu, niektorí pracovali na včelíne alebo pri kuriatkach. Vytvorila sa čata kuchárov a pomocníkov v jedálni, čata

58 ŠIDLO, M. – KOTRAS, M. – KLINKO, J. *Trpiaci svedkovia viery*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2018, s. 221.

59 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Referát o prednáškach z 25. a 27. 9. 1950, 1950/460/390, škatuľa č. 1115.

60 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Situačná správa 1. – 31.10.1950 pre SLOVÚC, 1950/460/390, škatuľa č. 1115.

61 DUBOVSKÝ, J. M.: *Akcia kláštory*, s. 230.

62 BELÁS, L. Posudok oponenta záverečnej diplomovej práce Rehoľný život v Močenku, s. 4.

upratovačov, rubačov dreva, či tých, ktorí opatrovali tridsaťtri svíň. Starší kňazi pomáhali v kuchyni, škriabali zemiaky, zbierali ovocie v záhrade, sušili štiepky...⁶³ Návštevy mali povolené iba v nedeľu, spočiatku len pred uzamknutou železnou bránou. Vstup na vnútorné priestranstvo nebol povolený. Pri jednej návšteve sa matka sústredeného kňaza Štefana Janegu spýtala dozerajúceho príslušníka ZNB, prečo neprepustia kňazov na slobodu. Ten jej odvetil, že nie sú zavretí, sú na školení. Vtedy matka zatriasla reťazou na zamknutej bráne a s patričným dôrazom sa spýtala: „A toto je čo? Toto je sloboda? Prečo musím stáť len pred bránou a nakúkať cez tieto mreže?“⁶⁴ V politickom hlásení za Nitriansky kraj sa uvádza, že do disciplinárneho kláštora prichádza nepriemeraný počet návštevníkov: 50 – 60 osôb denne. Niektorí zostávajú v obci aj v noci a navštevujú duchovných niekoľko dní. Dôsledkom toho sa v poslednom období u miestneho obyvateľstva prejavuje pokles morálky a nižšia účasť na verejných oslavách. Sústredení duchovní majú negatívny vplyv na občanov, čomu treba venovať pozornosť.⁶⁵ Na poštových zásielkach, ktoré prichádzali sústredeným kňazom do kláštora, bývala uvedená adresa: „Sústredovací kláštor Mučeníky“ časom aj „Kláštor mučeníkov“. Celé Slovensko vedelo o kňazskom sústredovacom tábore v Mučeníkoch (dnes Močenok) a ľudia sa nazdávali, že kňazi sú skutočne fyzicky mučení v tomto kláštore. Civilní predstavitelia tábora dôrazne upozorňovali sústredených, že ak bude niekomu doručená listová zásielka, kde bude uvedené „Kláštor mučeníkov“ – nebude adresátovi odovzdaná a odosielateľ bude stíhaný. Netrvalo dlho a kňazi boli poučení, že vláda premenovala obec Mučeníky na Sládečkovce.⁶⁶

Z kňazského tábora v Močenku sa zachovala aj fotografia internovaných kňazov. Získal ju zoborský titulárny opát a kanonik Mons. ThDr. Ladislav Belás od nitrianskeho biskupa Mons. ThDr. Jána Pásztor a uverejnil v roku 1996 v mesačníku Nitra.⁶⁷ Fotografiu vyhotovil školský brat Hyacint Kopas, ktorý bol ponechaný v kláštore, aby zabezpečoval jeho chod.

V preplnenom sústredovacom tábore bolo potrebné znížiť počet sústredených. Politický zmocnenec kláštora a politický referent kádrovali kňazov tri dni. Výsledkom bolo ich rozdelenie do troch skupín: neschopní preškolenia a hatiaci prevýchovu druhých (reakční duchovní), schopní prevýchovy, viac-menej prevychovaní už vlasteneckí kňazi. Tých najreakčnejších kňazov oddelili od ostatných a v noci ich previezli do izolačného kláštora v Nových Zámkoch.⁶⁸ So sebou si mohli vziať do malého kufríka len veci osobnej potreby. Boli nimi bratislavský farár – kanonik a bývalý špirituál seminára Izidor Holovič, trnavský farár – kanonik Augustín Raška, trenčiansky kaplán Ján Čierny, profesor nitrianskeho seminára Emil Šafár, biskupský notár z Nitry Andrej Patka, chynorianský administrátor Ernest Farkaš, tajomník rožňavského

63 DUBOVSKÝ, J. M.: Akcia kláštory, s. 230.

64 JANEĀA, Š.: Z pamätí internovaného kňaza. In: *Buď pozdravený kríž, nádej jediná*, 2014, s. 30.

65 ŠAN, f. KNV Nitra, cirkevný odbor. Situačná správa pre SLOVÚC, 1950/460, č. k. 1150.

66 JANEĀA, Š.: Z pamätí internovaného kňaza, s. 40.

67 BELÁS, L.: Moje spomienky na Močenok. In: *Buď pozdravený kríž, nádej jediná*, 2014, s. 6.

68 DUBOVSKÝ, J. M.: Akcia kláštory, s. 231 – 232.

biskupa Ladislav Buchstabierer, spišský svätiaci biskup Štefan Barnáš, levočský farár Jozef Vojtas, riaditeľ biskupskej kancelárie v Trnave Viliam Mitošinka, tajomník biskupa Karol Jarábek, seredský dekan František Bernadič, trnavský kaplán Ľudovít Kozmon, špirituál nitrianskeho seminára Jozef Žatko, profesor teológie Štefan Janega, rektor nitrianskeho seminára a kanonik Rudolf Formánek, profesor banskobystrického seminára Peter Kostov, košický kňaz Ján Bubán, a farár z Hertníka Florián Kofrit. Nitrianskeho farára Michala Bolečka pred transportom zachránilo iba to, že ležal chorý.⁶⁹

Biskupi sa snažili o prepustenie svojich kňazov, ktorí boli zatvorení v táboroch. Trnavský apoštolský administrátor Ambróz Lazík pred koncom roka 1951 žiadal o prepustenie väznených kňazov v Močenku i v Podolínci. Vo svojej prosbe apeloval na vedúceho SLOVÚC, obhajoval zatvorených kňazov, že neurobili nič také vážne, začo by si zasluhovali prísť o svoju slobodu. Odpoveď, ktorú dostal, však nebola na prospech prepustenia zadržovaných kňazov.⁷⁰ Taktiež v rámci tzv. Svätováclavského mierového zjazdu katolíckeho duchovenstva, ktorý sa uskutočnil 27. septembra 1951 v pražskej sále Lucerna, s účasťou takmer dvetisíc kňazov, vystúpil v diskusii generálny vikár Nitrianskej diecézy Michal Beňo, ktorý doslova povedal: „Prosíme pána ministra, aby pamätal na Mučeníky a iné im podobné miesta!“ Za predsedníckym stolom sa dali hlavy dovedna, aby sa dozvedeli, o čo ide. Na Vianoce uvedeného roka boli už niektorí kňazi z Močenku prepustení.⁷¹ Na SLOVÚC-i sa však kláštor rozhodli zrušiť až v máji 1952, pretože bol využitý iba na 50%. Definitívne rozhodnutie o zrušení bolo prijaté po odsúhlasení Štátneho úradu pre veci cirkevné v Prahe v júli 1952. Po odsunutí kňazov prevzala objekt v septembri 1952 Ústredná charita na Slovensku a zriadila v ňom Charitný domov pre rehoľné sestry, ktoré boli prepúšťané z ošetrovateľskej služby v nemocniciach.⁷²

Záver

Cieľom článku bolo priblížiť udalosti, ktoré pred 70 rokmi bolestne zasiahli náboženský i spoločenský život farnosti, diecézy, ako aj celého Slovenska. Udiali sa vo farnosti s bohatou duchovnou tradíciou a intenzívnym náboženským životom, veľká časť z nich práve v biskupskom kaštieli, v letnom sídle nitrianskeho biskupa. Násilným zrušením kláštorov a zriadením sústredovacieho tábora pre kňazov z celého Slovenska nebola pretrhnutá len niť obetavého a užitočného pôsobenia duchovných osôb na našom území. Výrazným spôsobom bolo taktiež zasiahnuté do individuálnych osudov nevinných i statočných ľudí, ktorí neohli svoj chrbát pred politickou mocou

69 BOTEK, A.: *Svit kríža za mrežami*. Bratislava: Post Scriptum, 2011, s. 102 – 103.

70 ŠIDLO, M. – KOTRAS, M. – KLINKO, J.: *Trpiaci svedkovia viery*, s. 225 – 226.

71 BELÁS, L.: *Moje spomienky na Močenok*, s. 7.

72 DUBOVSKÝ, J. M.: *Akcia kláštoru*, s. 239.

svojich prenasledovateľov. Je potrebné pripomínať ich osobné svedectvo a uchovať ho ako pamiatku, ale aj inšpiráciu pre nasledujúce generácie.

Od roku 2014 pripomína v areáli biskupského kaštieľa existenciu prvého sústreďovacieho tábora pre kňazov pamätná tabuľa, ktorú ako pamiatku na utrpenie internovaných venovali močenský veriaci, s láskavou pomocou nitrianskeho biskupa Mons. Viliama Judáka. V roku 2018 bol v areáli Orlovne (v bývalej chlapčenskej škole, kde pôsobili školskí bratia), slávnostne odhalený a požehnaný Mons. Viliamom Judákom pamätník s bustou zakladateľa školských bratov sv. Jána de La Salle, ako pamiatka účinkovania bratov v Močenku, pri príležitosti 90. výročia ich príchodu do obce.

Použitá literatúra

Archívne pramene

- Diecézny archív Nitra, dolný archív. Oddelenie farností, sign. 72/III.
Archív školských bratov v Bratislave-Rači.
Archív Ženských a mužských reholí, f. dcér kresťanskej lásky sv. Vincenta de Paul.
Kronika dievčenskej školy 1944/60.
Schematizmus cleri dioecesis nitriensis. Nitrae, r. 1899.
Štátny archív Nitra, f. Krajský národný výbor Nitra, cirkevný odbor, r. 1950 – 1955, 460.
Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru s p. Máriou Fúskovou.
Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru s p. Máriou Mesárošovou.
Zbierka autora. Zvukový záznam rozhovoru s bývalým školským bratom p. Júliusom Vörösom.

Knihy a monografie

- BELÁS, L.: Moje spomienky na Močenok. In: *Bud' pozdravený kríž, nádej jediná*, 2014.
BERNADIČ, F.: *Rozpomienky kňaza*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2000. ISBN 80-88741-34-3.
BOTEK, A.: *Svit kríža za mrežami*. Bratislava: Post Scriptum, 2011. ISBN 978-80-970489-5-2.
DUBOVSKÝ, M. J.: *Akcia kláštoru. Komunistický režim na Slovensku v boji proti mužským reholiam v rokoch 1949 – 1952*. Martin: Vydavateľstvo Matice Slovenskej, 1998. ISBN 80-7090-499-2.
DUBOVSKÝ, M. J.: *Akcia reholníčky*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2001. ISBN 80-7090-597-2.
JANEKA, Š.: Z pamätí internovaného kňaza. In: *Bud' pozdravený kríž, nádej jediná*, 2014.
JUDÁK, V. – DANKOVÁ, S.: *Exodus. Oslavujeme Ťa, Bože*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 1996. ISBN 80-88741-14-9.

- JUDÁK, V.: *Kristova Cirkev na ceste*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998.
ISBN 80-7162-215-X.
- Katolícke Slovensko 833 – 1933. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1933.
- KOREC, J. Ch.: *Od barbarskej noci*. Bratislava: Vydavateľské družstvo Lúč, 2004.
ISBN 80-7114-476-2.
- MIKO, Š. T.: *Dejiny školských bratov na Slovensku 1899 - 1950*. Bratislava, 1999.
Vydané pre vnútornú potrebu Inštitútu školských bratov.
- RYBICKI, R. S.: *Pedagogický systém Jána Krstiteľa de La Salle, patróna učiteľov*. Bratislava, 2013. Vydané pre vnútornú potrebu Inštitútu školských bratov.
- ŠIDLO, M. – KOTRAS, M. – KLINKO, J.: *Trpiaci svedkovia viery*. Nitra: Kňazský seminár sv. Gorazda, 2018.
ISBN 978-80-89481-48-4.

Mgr. Juraj Lenický
externý doktorand
Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1, P.O.Box 173,
814 99 Bratislava
jurajlenicky@gmail.com